

Državni zakonik

za

kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane.

Kos XLII. — Izdan in razposlan dne 21. avgusta 1870.

105.

Ukaz ministra za bogočastje in uk od 20. avgusta 1870,

s katerim se občnim ljudskim učilnicam razpisuje šolski in učni red.

Veljaven deželam v državnem zboru zastopanim, razen kraljestva Galicije in Vladimirije z velikim vojvodstvom Krakovskim in razen mejne grofovine Istre.

Na podlogi §. 78 državne postave od 14. maja 1869, Drž. zak. št. 62, in po dogovoru z deželnimi šolskimi oblastmi zdí se mi potrebno, da začasno razpišem naslédnji šolski in učni red občnim ljudskim učilnicam, pridržujóč si prihodnje uredbe, katere se bodo po izkušnji in napredku ljudskega šolstva zdele potrebne, ter ozirajóč se tudi na to, da posamezne deželne postave o ljudskih učilnicah niso še dodélane.

Ta ukaz dobódi veljavo ob začetku šolskega leta 1870/1.

Stremayr s. r.

Šolski in učni red občnim ljudskim učilnicam.

I. O hoji v šolo.

§. 1. Krajna šolska oblast (krajno šolsko svetovalstvo) naj učilničnemu voditelju, da bode mogel paziti na redno hojo v šolo, osem dni pred začetkom vsacega šolskega leta podá zapisek vseh otrok, katerim je v tistem kraji dolžnost, da v šolo hodijo. Deželna šolska oblast (deželno šolsko svetovalstvo) razglasi posebne ukaze, kako je otroke, katerim je dolžnost, v šolo hoditi, treba vpisati ter na razvidu imeti.

Roditelji (starši) ali njihovi namestniki naj take otroke, ki jim je dolžnost v šolo hoditi, kateri dan izmej zadnjih trijeh dní pred začetkom šolskega leta privedó (pripeljájo) v šolo, da se vpišejo v list (zapisovalnik) šolskih otrok. Roditelje ali njihove namestnike, kateri bi tej dolžnosti bili nepokorni, naj voditelj šole naznani krajni šolski oblasti, da pridejo v postavno razpravo.

§. 2. Dolžnost v šolo hoditi se začenja z dopolnjenim šestim letom starosti. Otroci, kateri so ob začetku šolskega leta mej petim in šestim letom starosti, smejo se sprejeti samo tedaj, kadar dovoli krajna šolska oblast. To dovolitev je dati samo takim otrokom, kateri so zreli po duši in po telesu, ter gledati je tudi na to, da se s tem ne nabere več otrok nego postava določuje.

§. 3. Brez veljavnih opravičnih izgovorov ne sme noben otrok zamujati posameznih ur ali dní ob postavnem šolskem času.

Zamude, katere se v osmih dneh do dobrega ne opravičijo, naj veljajo za neopravičene, ako nij sploh znano, zakaj so se zgodile.

§. 4. Za veljavne opravične izgovore veljá posebno to :

- a) če otrok izbolí;
- b) že izbolé otrokovi roditelji ali svojci, ako je dokazano, da ga potrebujejo v postréžbo;
- c) slabo vreme, ako bi otroci v njem utegnili izboleti;
- d) tako slabi potje, da se po njih ne more hoditi.

§. 5. Ako je uboštvó dokazano in otroci iz šole ostajejo zato, ker nemajo oblačila, naj krajna učilnična oblast skrbí, da to potreščino pripravijo tisti, katere veže postava.

§. 6. Vsacega učitelja dolžnost je pomagati, da se morejo šolske zamude dokazati, in torej naj vse zamude, opravičene ter neopravičene, dan na dan na tanko zapisuje v razrédnik. Zapisek teh šolskih zamud naj voditelj šole pred krajno učilnično oblast položí v tistej dobi, katero za pregled ukazuje postava. Kako se to polaga, določuje deželna učilnična oblast.

§. 7. Krajna učilnična oblast naj šolskih zamud uzroke, kateri bi se utegnili zdeti neveljavni, mahoma preišče, ter proti mudnim roditeljem ali njih naméstnikom začne postopati po zakonu (postavi.)

II. O učnem času.

§. 8. Šolsko leto trpí 46 tednov. Po navadi se šolsko leto začenja mej 1. dnevom septembra in mej 1. dnevom novembra meseca.

Ljudske učilnice po tacih krajih, koder so tudi srednje učilnice, naj uk prično tedaj, kadar je začetek uka zapovedan srednjim učilnicam.

Vsem drugim krajem naj začetek in konec uka postavi okrajna učilnica oblast (okrajno šolsko svetovalstvo), katera naj gleda na to, kakšen je kraj ter kakšno delo imajo prebivalci, in katera z istih uzrokov tudi more, ako hoče, navadnih šest tednov vélicih počitnic (vakance) razdeliti mej léto.

Izimke od teh zapóvedi o začetku šolskega leta more dovoliti deželna učilnična oblast.

§. 9. Dneve, ob katerih so mej letom počitnice, postavlja deželna učilnična oblast.

§. 10. Vsak dan šolskega leta, kateri nij odločen počitnicam, naj bode šola; krajna učilnična oblast smé samo ob kacih nenavadnih prilikah dovoliti še po vrhu največ edine tri dni počitnic mej enim šolskim letom.

(Dostavek za Tirolsko in Vorarlberško: Deželna učilnična oblast more, oziráje se na krájevne in druge posebne razmere, v poletnih mesecih otroke, katerim je hoditi v šolo, začasno oprostiti šole.)

§. 11. Po učilnicah, katere imajo po več razredov, naj bode celodnéven uk; poldnéven uk se sme napraviti samo po tistih učilnicah, katere imajo po en razred, če je stvar taka, kakor govori §. 45 tega šolskega reda.

Deželna učilnična oblast ima pravico, da po opravičenih nasvétih okrajnih učilničnih oblasti izimkoma tudi sicer dovoli poldnéven uk.

§. 12. Krajna učilnična oblast naj začetek in konec vsakdanjega šolskega uka po različnosti in potrebi, kakoršne so namreč razmere, postavi na zgódnjejše ali poznejše ure, odločivši toliko ur, kolikor je zapovedanih.

§. 13. Dolžnost v šolo hoditi trpí do izpolnjenega štirinajstega leta starosti.

Zapovedano šolsko dobo okrajšati (s pomanjšilom učnih ur v tednu, z ogradiškom nauka samo v zimsko polletje, z napravo večerne ali premenjevalne délovniške šole ali po kakšnem družem pripravnem poti) to je samo po kmetih časno dovoljeno tisti mladini, katera je prišla že v zadnji dve léti uka. Natančneje o tem določa deželna učilnična oblast, poslušáje primerne želje ter nasvete krajne in okrajne učilnične oblasti.

(Dostavek za Goriško-Gradiščansko: Po teh določbah naj deželno šolsko svétovalstvo osnuje potrebni red tistim šolskim okrajnam, koder dolžnost v šolo hoditi po §. 21 deželne postave o napravi učilnic trpí samo do izpolnjenega dvanajstega leta starosti.)

III. Ob odpustu iz šole.

§. 14. Ko mine doba, v kateri je bilo v šolo hoditi, otroci, ki po sodbi šolskega voditelja (v tacih šolah, koder je po več razredov, po sodbi učiteljskega zbora) imajo najpotrebnejše zapovedane znanosti (§. 21, 2. odstavek državne postave o ljudskih učilnicah od 14. maja 1869) in katere je odpustiti iz šole, dobodo odpustno spričevalo, za kar se ne odšteva nobeno kakor koli imenovano plačilo (taksa). Ako bi se to spričevalo ne hotelo dati, imajo roditelji ali njihovi namestniki pravico, od okrajne učilnične oblasti prositi, da se napravi preskušnja.

Odpustno spričevalo dobodo tudi tisti otroci, katerim po §. 21 tretjem odstavku državne postave o ljudskih učilnicah, okrajna učilnična oblast dovoli, da se odpusté iz šole, predno jim po polnem mine dolžnost, v šolo hoditi.

§. 15. Otroke, kateri ne dobodo odpustnega spričevala, véže dolžnost v šolo hoditi čez navadno šolsko dóbo.

Otroci, kateri so na duši ali na telesu taki, da po dovršeni šolski dóbi dokazno več nij upati, da bi mogli ustreči namenu ljudske učilnice, dobodo odhodno spričevalo, v katerem se je izrekoma nasloniti na ta paragraf šolskega in učnega reda.

§. 16. Otroci, kateri so se učili domá ali v kateri taki zasobni (privatni) učilnici, ki nima pravice javnosti, naj se na konci šolske starosti udadé preskušnji na kaki javni učilnici, ter se o tem izkažejo okrajni učilnični oblasti tistega okoliša, v katerem so vpisani (§. 1.)

Za preskušnjo je vložiti pet goldinarjev avstrijske veljave takse, katera se v enaki meri razdelí mej preskuševalce in mej voditelja šole. Ako je uboštvo dokazano, more tista učilnična oblast, katera prva čuje nad to šolo, oprostiti ali vse ali nekoliko te takse.

§. 17. Od dolžnosti, dobiti si odpustno spričevalo, iznétí so otroci, kateri v zaznamovani dobi hodijo v višjo učilnico, in tisti, kateri imajo kako dušno ali težko telesno bolezen, zaradi katere jih postava na menj ali več časa odvezuje, da jim nij treba hoditi v javno učilnico.

§. 18. Odpustno spričevalo daje voditelj šole, in po učilnicah, koder je po več razredov, podpisuje ga ob enem tudi učitelj najvišjega razreda.

Imena otrok, odpuščenih iz šole, vpisujejo se v odpustno knjigo, hranjeno pri krajni učilnični oblasti, ter dovršeni odpust se ob enem zaznamuje tudi v šolski imenik.

§. 19. V odpustnih spričevalih tistih otrok, kateri so hodili v kako javno ljudsko učilnico, bodi poleg polne rodovnice (nationale) tudi to:

- a) koliko časa je otrok hodil v šolo;
- b) sodba o njegovi nravnosti in pridnosti;
- c) sodba, koliko se je naučil posameznih učnih predmetov;
- d) izrek, da je iz šole bil odpuščen po tem, ko se je bilo ustreglo vsemu, kar ukazuje postava.

V spričevalih zasobnih učencev (§. 16) naj odpade: koliko časa je hodil v šolo, in ad b) oménjena sodba.

§. 20. Hoja v šolo se zaznamuje z besedami: prav pridna, pridna, menj pridna, lenobna; nravnost z besedami: po polnem primerna, primerna, menj primerna; napredek v posameznih predmetih z besedami: prav dober, dober, sredenj, nezadosten.

IV. O ustrahovanji v šoli.

§. 21. Namen vsemu odgojevanju mladine je odkrit blag značaj. Da se mu pot pripravi, naj pri mladini učitelj neprestano pazi na pravo nraavno vedénje, na čut dolžnosti ter časti in poštenja, na skrb za občno korist, na ljudoljubje in ljubezen k domovini. Pravica in dolžnost mu je, v to namero porabiti vse postavno dovoljene in v odgojevanji potrjene pripomočke.

§. 22. Vsacega učenca je voditi posebno k snažnosti in redu, k tankej pokornosti in k dostojnemu vedenju.

Snažno naj ne bode samo telo in oblačilo, nego tudi učila in samoučila, šolsko orodje, šolska soba in vsi učilnični prostori.

Otrokom z gujusno telesno boleznijo, ali takim, pri katerih se je bati, da ne bi družih otrovali, naj se ne dá v šoli biti, dokler tega zadržka ne odpravijo.

§. 23. Učenci naj prihajajo o pravem času v šolo, in brez dovolitve ne smejo iti nikamor iz učne sobe.

Po prvih dveh urah vsacega poldnevnega uka nastopi 15 minut počitka, mej katerim učenci, koder jim ne branijo razmere, smejo na učiteljevo dovolitev iz šolske sobe iti razredoma ali razdelkoma. To nadomestuje tudi gibanje udov, kakoršno je pri telovadstvu v sobi, kjer ali kadar se ne more iti iz sobe.

Otrokom obéh najnižjih vrst starosti naj se 5 minut počitka daje tudi že po prvi učni uri.

§. 24. Pri odgojnih pripomočkih se je posebno ozirati na otrokove lastnosti. Nikakor ne smejo kazni biti nevarne otročjemu nrvnemu čutu niti zdravju. Telesno pokorilo v šolo nikjer in nikdar ne sme priti.

Za odgojne pripomočke sploh veljá: hvala, nagrada (darilo) razen letnih premij; z druge strani: svarilo, karanje, stanje mej klopí ali zunaj klopí, podržek v šoli s primerim nadzorom (o čemer je povedati roditeljem, ako se more), pozív pred učiteljski zbor (v šolah, katere imajo samo po en razred, pred prvosednika krajne učilnične oblasti), napó-sled začasno izločilo iz šole.

Izločilo more samo v izimnih primerah, kadar bi bilo zelo nevarno družih učencev nrvnosti, če otrok ostane v šoli, ukreniti krajna učilnična oblast po nasvetu šolskega voditelja (v šolah, katere imajo po več razredov, po nasvetu učiteljskega zbora).

Kar se tiče otrok, izločenih iz šole, naj veljajo določila §. 20 državne postave o ljudskih učilnicah.

§. 25. Učitelj naj, kolikor more, tudi pazi, kako se otroci zunaj šole vladajo.

Če otroci samovoljno ostajejo iz šole, naj se precej oznani roditeljem, da to odpravijo.

V. O dolžnostih učiteljev.

§. 26. Učitelj je dolžan svoj važni posel vestno opravljati, vse naredbe, kar jih zapovedujejo postave in ukazi, ter vsa povelja nad njim stoječih oblasti na tanko izpolnjevati, a šole in svoje službe nikakor ne smé napak rabiti v politično, narodno ali vérsko vplétanje, ter z bistrim očesom mu je paziti na vse svoji skrbi izročene otroke.

Koder imajo šole po več učiteljev, naj si bodo zložni in spoštujejo naj se mej seboj, da si pridobodo javno dôverje (zaupanje) ter tako pospešujejo svoje učilnice napredek in korist. V uradnih stvaréh naj ostali učitelji bodo tenko pokorni šolskemu voditelju.

§. 27. Učitelju je propovedano, učencem nakladati opravila in dela, katera se ne ujémajo sê šolsko odgojo ali se nikakor ne vežejo z učnim namenom.

§. 28. Kadar učitelj kaznuje, vedno si naj bode v svesti svoje dolžnosti in nrvne odgovornosti. Kaznuje naj rajši po redkem in menj.

§. 29. Učitelj naj, uku in odgojevanju na potrebo in korist, bode, kolikor more, v dogovoru z roditelji, s katerimi naj se zložno trudi. Posebno kadar kak učenec po večkrat prestopi zapovedi, naj se z roditelji ali njih namestniki poméni, kako bi ga bilo dalje kaznovati.

Učitelju je paziti, da je učilnično prostorje in šolsko orodje vedno snažno; a šolskih prostorov niti sam ne smé rabiti niti jih drugim dajati v rabo za kako stvar, katera bi se z namenom teh prostorov ne ujemala. Vsak je sam odgovoren za vse, kar poredno pokvari.

Kadar je šolsko orodje treba popraviti ali pomnožiti, naj šolski voditelj pomoči prosi od krajne učilnične oblasti, in če je tukaj ne dobode, od okrajne šolske oblasti.

§. 30. V tacih šolah, koder je samo po en razred, naj učitelj četrť ure, predno se uk začne, pride v učno sobo ter naj tenko o pravem času začenja in končava zapovedane učne ure. V tacih šolah, koder je po več razredov, naj šolski zbor ukrene, kako je učiteljem na učence paziti pred začetkom uka. Noben učitelj ne sme brez postavne opravičbe uka prekiniti (prenehati), odložiti ali okrajšati, niti učnega časa kako drugače prenarediti.

Kadar kak učitelj izbolí, naj se o pravem času oznani krajni šolski oblasti, če je samo en razred v šoli, a če jih je več, šolskemu voditelju.

§. 31. Do tri dni dopusta sme po učilnicah, koder je samo po en razred, dajati krajna učilnična oblast, a koder je po več razredov, sme šolski voditelj, kar je vendar treba vselej oznaniti krajni učilnični oblasti. Daljše dopuste daje samo okrajna učilnična oblast.

§. 32. Kadar učitelj hoče stopiti iz službe, naj odpustno prošnjo, razen če je prestavljen v kako drugo učilnico, najmenj četrť leta poprej podá okrajni učilnični oblasti.

Ako bi učitelj hotel iz službe stopiti pred koncem šolskega leta, treba da mu dovoli deželna učilnična oblast.

Nikakor ne sme učitelj iti iz službe, dokler nij iz nje redno puščen.

§. 33. Vsake učilnice voditelj je odgovoren, da so ugotovljene potrebne uradne knjige in spisi, namreč: šolska kronika, šolski zapisoválnik, razrédniki in imeniki, tednik o tem, kar se je učilo, zapisniki o učiteljskih zborih, spiski zastonj prejetih in razdarovanih knjig i. t. d. Tudi mu je uradni pečatnik hraniti. On ima tenek popis pripravljenih šolskih pripomočkov in šolskega orodja. Vsakoletne prirastke vselej konci leta postavi na razvidnost, in to zaznamilo v prepisu podá krajni učilnični oblasti, dostavljaže, česa bi še bilo treba.

V šolski popis naj se zaznamuje tudi šolska postava ter uredbe in ukazi, razglašeni o ljudskih učilnicah.

Vse knjige in pisma naj se po létnikih razvrščene hranijo v šolskem arhivu, in če kdo stopi iz službe, nasledniku izročé sè zapisnikom.

§. 34. Šolski voditelj ima nadzor in voditeljstvo notranjih šolskih stvari. Posebno mu je skrbeti, da se šolski red na tanko izpolnjuje.

Dolžnost mu je, kolikor ne brani čas, hoditi poslušat v učne ure svojih součiteljev in součiteljic, ter odpravljati vsak neréd in vse napake, če so. Voditeljevim, na to stvar namerjenim naredbam naj bodo učitelji pokorni. Če se kacemu učitelju zdí, da se katera teh naredeb zadeva ob postavo ali šolski red, ali da je nevarna šolski koristi, pravica in dolžnost mu je, okrajni učilnični oblasti oznaniti.

§. 35. Od drugod dobljene tožbe in želje šolski voditelj pové dotičnim učiteljem. Ako bi stvar utegnila biti šoli na kvar, naj jo ovadi krajni šolski oblasti.

§. 36. Ako bi kateri učitelj bil kako ovíran, naj v šolah, koder je po več razredov, skrbi voditelj, da uk ne zastane, in ako se vidi že poprej, da bi ta ovira utegnila dalje časa trpeti, naj oznani okrajni učilnični oblasti.

V učilnicah, koder je samo po en razred, naj prvosednik krajne šolske oblasti precej oznani okrajni šolski oblasti.

VI. O učiteljskem zboru.

§. 37. Po učilnicah, koder je po več učiteljev, njih voditelj praviloma vsak mesec po enkrat skliče vse na učiteljsk zbor ob tacih urah, kadar nij uka. Preizreden zbor skliče, kolikorokrat se njemu samemu zdí silno potrebno, ali če ga nasvetujeta dva izmej učiteljstva.

Zborniki so vsi učitelji, potem nižji učitelji in pomočniki. Pomočniki samo tedaj morejo sklepčno glasovati, kadar je govor baš o njih predmetih ali učencih; sicer imajo samo sve-tovalno besedo.

§. 38. Učiteljskim zborom je v občé ta namera, da se učitelji razgovarjajo o načelih uka, o odgoji in šolski uredbi, — o tem, kak speh ima uk; kako se npravno vladajo in v znanostih napredujejo otroci, ter da se s takimi zbori dospeje tista vkupnost v delu, katere ne more pogrešati nobena učilnica.

V učiteljskih zborih je tudi na razgovor vzeti in ustanoviti posameznih razredov smotre (cilje), katere je zaradi krájevnih razmer treba morebiti kako premeniti, potem zvršitev splošnega učnega črteža, dalje, kako je vsak posamezen predmet učiti po vseh razredih, ter tudi ustra-hovalna načela in težke kazni. Ako se pokaže, da bi kje bilo odstopiti od občnih, ljudskim učilnicam sploh postavljenih pravil, naj svoje sklepe zbor po okrajni učilnični oblasti položi pred deželno učilnično oblast na razsodbo.

§. 39. Prvosednik zboru je šolski voditelj, in kadar on ne more, tist učitelj, katerega on odloči. Ako nikdo nij odločen, zbor vodi tist učitelj, kateri najdalje časa služi.

Vsacemu izmej učiteljstva je dolžnost, hoditi v zbor; vsako zapreko je oznaniti prvo-sedniku. Vsi učitelji se zaporedoma vrsté v sestavljanji zapisnika o razpravah, v kateri se zapišejo nasveti in sklepi, in podpišejo ga vsi zborujoči ter hrani se v arhivu.

§. 40. Skleplje se zgolj z večino glasov; kadar je na obeh stranéh enoliko glasov, določi prvosednikov glas.

Vsak izmej učiteljstva ima pravico dati svoj posebni glas, in če se mu treba zdí, za-htevati, naj se zapisnik pošlje okrajni šolski oblasti.

Prvosedniku je pravica, zvršitev vsacega sklepa ustaviti, ako misli, da se zadeva ob postavo, ali da je šolski koristi nevaren. A takrat je vselej dolžan precej zahtevati, naj to stvar razsodi okrajna učilnična oblast.

Vsacemu izmej učiteljstva je dolžnost, na tanko izpolnjevati sklepe, katere učiteljski zbor ukrepa v svojem področji.

VII. O razdelitvi v razrede.

§. 41. Ljudske učilnice se imenujejo potem, po kolikor imajo razredov, kateri se štejejo brez vspórednih razredov: enorazredna ljudska učilnica, dvorazredna i.t.d.

§. 42. Vsi učenci se po številu učiteljev ali združijo samo v en razred ali razdelé v več razredov.

Vsak razred, v katerem so otroci razne starosti in znanosti, razpada v več razdelkov.

§. 43. Po učilnicah, koder je po več razredov, štejejo se razredi od zdolaj gori: prvi, drugi, tretji razred i.t.d.

Enako se imenujejo tudi razni razdelki razréda.

§. 44. Učence je v razrede ali razdelke razdeliti po znanostih, a tudi na starost se je primerno ozirati.

Od izpolnjenega dvanajstega leta starosti je dečke (fante) in dekleta vsake posebej razločene učiti, ako se kolikaj more. Po četverorazrednih in večrazrednih šolah je ta ločitev vselej in povsod ukazana.

§. 45. Po enorazrednih šolah se morejo vsi učenci, ako jih je nad petdeseti, razdeliti v dve skupini, a vsaka se uči ob svojem posebnem času dneva. V družbi z dečki spodnjih stopinj starosti je učiti tudi dekleta obeh zadnjih stopinj starosti.

§. 46. Po večrazrednih šolah naj učiteljstvo (učiteljski zbor) otroke razkroji v razrede in razdelke tako, kakor velevajo razmere, o čemer naj précej ob začetku šolskega leta po krajni učilnični oblasti poroči okrajni učilnični oblasti.

§. 47. Otroci prvih štirih šolskih let naj se učé najmenj po 18 in največ po 24 ur na teden, a otroci naslednjih šolskih let praviloma (§. 13) najmenj po 24 in največ po 28 ur.

Po enorazrednih šolah s poldnevnikom ima prva skupina po 12, druga po 18 ur uka na teden.

§. 48. Otroci se iz razreda v razred in po razredih iz razdelka v razdelek predevajo praviloma konci šolskega leta.

Otroke, kateri se izimkoma sprejmó mej šolskim letom, naj šolski voditelj po njih preskušnji dne v tist razred ali razdelek, kateri je njihovim dozdanjim vednostim primeren.

§. 49. Kjer so v enem razredu učenci razne starosti in jih je zategadelj v razdelke razkrojiti, naj učitelj skrbi, da imajo primerna opravila tudi tisti razdelki, katerih takrat ne uči on. Dovoljeno je tudi stvar tako urediti, da se učenci ponavljáje vadijo v tem, kar jim je učitelj že razložil, ako se to pod učiteljevimi očmi takisto godí, da je baš na podporo posrednjemu uku.

VIII. O učnih smotrih (ciljih.)

§. 50. Ustanovilo o veroznanstvu se prepušča cerkveni oblasti, katera naj se trdno drži o tem razglašanih postavnih ukazov (§. 5 državne postave o ljudskih učilnicah); dokler tega ustanovila še nij, stvar ostane, kakor je bila do zdaj.

Naredbe cerkvene oblasti o bogoslužji naj okrajna učilnična oblast po krajni učilnični oblasti oznani šolskemu voditelju. Ako bi se okrajna šolska oblast razprla s cerkveno oblastjo zaradi tega, koliko naj bode bogoslužja, tedaj rzsodi deželna šolska oblast.

Šoli je dolžnost po učiteljih dotične vere skrbeti, da se na učence ustrahovalno pazi pri bogoslužnostih, vvedènih (vpeljanih) po zmislu §. 5 državne postave o ljudskih učilnicah.

§. 51. Smoter jezikovega uka je: prav razumevati, kar se od družih sliši v materinem jeziku, potem tudi zmožnost, ustno in pismeno svoje misli dobro in gladko pripovedovati; gladkost v živoizraznem čitanji natisnenega in pisanega berila ter tenek razum berila po njegovem obsežku in po zvezi posameznih delov. Prizadevati si je, da se opazovalni dar ostrí, misli bistrijo in spomin krepčá.

Jezikov uk je strinjati s kazalnim ukom.

Kazalni uk se začinja z gledanjem, razumevanjem in popisovanjem najznanejših stvari v šoli, domá in po obližji. Posebno je že od prvega začetka paziti, da učenec pravilno in po polnem govori ter čisto izreka.

Po višjih stopinjah se te vaje nadaljavajo in razširjajo. Kar je otroku blizu v naravi in življenji in kar se mu približa z berilom, vse mu je razbistriti s kazalnim ukom.

Po nižjih stopinjah je kazalnemu uku družiti oblikoslovne jezikove vaje, in učence seznanjati z najvažnejšimi razpoli besed. Slovnica se sama zá-se ne uči teoretično, nego ona je že v teh vajah.

Čitalni uk po nižjih stopinjah naj pot pripravlja, da bode učenec čital po glasu čisto, po črkah gladko in po razumu prav.

Po nižjih stopinjah se je učencu najprvo treba naučiti nekoliko izurjenosti v pisanji, ter potlej naj po metodičnem vodilu prepisuje samo besede in stavke. Vajam v pisanji je tudi ta namen, da učenec trdno v glavi obrani besedne oblike, katere mu v jezikovih vajah hodijo na vrsto. Pri vseh pisnih vajah je paziti zlasti na pravopis in prepone (interpunkcijo) ali odrezovanje stavka od stavka.

Tudi na srednjih in zgornjih učnih stopinjah mej najvažnejše naloge jezikovega uka spada to, da se učenci navadijo po glasu in zmislu prav ter gladko in z razumom čitati.

Oblikovne vaje v jeziku (slovnica), katere naj bodo ustne in pismene, po teh stopinjah obsejajo: oblike prostega stavka, znanje glavnih in neglavnih členov v stavku ter besedno pregibanje in besedni porod.

Vrhunec jezikovemu uku je, slovnično razbirati stavek v njegovih raznih podobah.

V pisnih vajah se na srednjih stopinjah ponarejajo čitane ali slišane povesti in popisi. Na gornjih stopinjah je od učencev po zmožnosti njihovega razuma zahtevati pisma in proste sestavke, narejene po danih črtelih, ter seznaniti jih z obliko in potrebnimi deli najvažnejših poslovnih spisov.

Vaje v prostem proizrekanji prozajanih in pesniških izbornih spisov, katere je že poprej bilo treba skrbljivo razbistriti, naj bodo po vseh učnih stopinjah.

(Dostavljeno določilo za Tirolsko, Češko, Moravsko, Sleško, Štajersko, Koroško, Kranjsko, Bukovino, Dalmacijo, Trst in Goriško-Gradiščansko :

Učilnicám, v katerih je mej uk treba sprejeti še drugi deželni jezik (§. 6 državne postave o ljudskih učilnicah), naj deželna učilnična oblast natančneje ukrene tega uka smoter in izvrševanje.)

§. 52. Smoter računskega uka je: na samogléd oprt razum, kaj in v kakem razmerji mej seboj so števila, kolikor jih rabi navadnemu življenju. Hitro iz ust in pismeno znati računati, česar je treba v navadnem življenji. Da-si je res mehanična jadernost računstvu malo ne prvi nálog, katerega računskemu uku nij pozabiti, vendar se je tukaj ozirati tudi na formalni izobraževalni namen.

Po vseh stopinjah naj se računstvo iz ust primerno druží s pismenim.

Na spodnjih stopinjah je učence seznaniti z vsemi prvotnimi računi mej števili od 1—100.

Na srednjih stopinjah naj sledé vaje sè števili dalje. Razbistriti je učencem desetno (dekadno) številstvo ter vaditi jih v računstvu z mnogomenimi števili in z desetičnimi (decimalnimi) delinami.

Na zgornjih stopinjah se uči računati z navadnimi delinami ter dopové razloček mej domačo in francosko mero, véso (vago) in novčno štétvijo, vedno se obračáje po vsakdanjega življenja potrebah.

Kakoršni so kraji in kar bi nekdaž utegnili biti učenci, tako naj se posebno učé ali gospodarskih ali obrtnih ali navadnih trgovskih računov. Deklice je vaditi zlasti v gospodinjskih računih.

§. 53. Nauk v risanji in geometričnih oblikah ima nálog, učencem vaditi oko in roko, da bodo trdno in bistro znali ter razločevali oblike in mere; vadnost risati prostore s črtami, risati stvari, katerim ravne ploskve, práme (ravne) in krive črte delé mejo, zmožnost lahke stvari po naravi risati. Kaj se risa, to naj uči vsakdanjega življenja potreba.

Na spodnjih stopinjah se porisávajo lahke, na šolsko desko zrisane stvari. Po srednjih in zgornjih stopinjah se risanje uči ob enem z geometričnimi oblikami, ter najprvo je vaditi učenca, da se naučí dotični geometrični obliki podobo dati. Zmožnejši učenci se vadijo risati lažja ukrasila (ornamente) in črteže (zemljevide). Sploh se v risanji na izvoljo daje učitelju, da ne samo občnemu nego tudi razrédnemu smotru meje širi ali oži; a pri tem uku mu je tudi paziti, česa posebno potrebujejo dekleta.

Geometrične oblike se učé po srednjih in zgornjih stopinjah. Pokažejo naj se: kot, trikotje, četrkotje in mnogokotje, krog, pákrog (elipsa), robátnik (prisma), robati ostrostolp (piramida), váljek (cilinder), gladki ostrostolp (kegel) in krogla. Vrhunec tega uka so računi o ploskvah in telesih.

§. 54. Smoter pisnega uka je: razločno, hitro, in kar se največ more prijetno pisati črke učnega jezika, oziroma družega deželnega jezika, po nemških učilnicah tudi latinske črke.

Učencem je precej v začetku naročati, da vse, kar pišejo, ne zapišejo samo lepo nego tudi pravopisno dobro ter na tanko.

Ta uk naj se že iz početka tesno veže z drugimi učnimi predmeti.

§. 55. Uk v realijah naj si izbere to, kar je najvredneje znati iz prirodopisa, zemljepisja in povestnice. Držati se je načela, da se ta uk po spodnjih in srednjih stopinjah stika samo z abecednikom in z berili, a da še le na zgornjih stopinjah dobode samostojen prostor.

§. 56. Uk o prirodopisu (naravopisu) ima namen, učencem buditi veselje in ljubezen k naravi (prirodi), in jih seznaniti z najbolj razširjenimi naravnimi telesi (prirodninami) ter jih voditi k bistremu, tencemu pazilu in znakovitemu popisovanju gledanih teles. Zlasti pozorno se je baviti (pečati) z domačimi, po kmetskih učilnicah posebno s tistimi naravnimi stvarmi, katere se tičejo kmetovanja (poljedelstvo, zeleničje, ovočje (sadje), cvetice, svilne gosenice, bečele in živinorejstvo). Treba je, kolikor se more, da učenci vidijo prava naravna telesa sama; a kjer se to ne more, naj se pokaže podoba. Občnim ljudskim učilnicam nij náloga, učence seznanjati s prirodopisnim sestavom (sistemo).

Na spodnjih stopinjah se prirodopisni uk veže s kazalnim ukom. Otroke je seznaniti z najvažnejšimi domačimi živalmi in rastlinami, s čimer naj se primerno druží uk o brambí živalstva in sadežev.

Na srednjih stopinjah je berilo podloga prirodopisnemu uku.

V zgornjih razredih je že poprej nabrane vednosti širiti. Zlasti je treba razkazovati značajne zastopnike najvažnejših oddelkov iz živalstva, rastlinstva in rudništva, a še posebno tista naravna telesa, katera imajo v gospodarstvu narave kako veliko imenitnost; dalje katera so človeku ali koristna ali kvarna, ter katera na široko rabijo obrtom in umételjuo-

stim. K temu se potem druží drobnejša vednost o človeku, posebno združena z glavnimi stvarmi iz uka o zdravju.

Prirodopis se najpripravneje uči v šolskem, tako narejenem vrtu, da ustreza času in kraju.

§. 57. Naravoznanstvu je nálog, da pot nakopava vednosti in razumu najvažnejših naravnih prikazov. Začetek temu uku so naravni prikazi in lažji opitje (eksperimentje). Na spodnjih stopinjah se ob kazalnem uku pripovedujejo najvažnejši naravni prikazi. Na srednjih stopinjah je podloga berilo, katero daje priliko, razlagati najvažnejše, največkratne naravne prikaze, namreč: rast in upadek gorkote (gorkomèr), zračni prepub, zračni tisk (zrakomèr, sesalke), veter, roso, slano, meglo, oblake, dež, sneg, led, gorénje, kurjavo.

Na zgornjih stopinjah se iz raznih oddelkov naravoznanstva nekoliko posebnega odbere, oziráje se na zmožnost učencev, katerim je potlej vse tako razbistriti, da po polnem umejo. Naravoznanskemu uku se pridene toliko kemije, kolikor je potrebno, da so potem znani najnavadnejši prigodki v domačem življenji, v poljedelstvu in obrtih.

§. 58. Zemljeznanskemu (zemljepisnemu) in zgodovinskemu uku je nálog, z ene strani s poznavanjem domače zemlje ter najvažnejših osod avstrijske države in prebivalcev njenih buditi ljubezen k domovju in k očevini ter udanost cesarju in cesarskemu rodu, z druge strani s prvotnimi pojmi o svetoznanstvu duševni obzor širiti in sree blažiti.

Smoter zemljeznanskega uka je: pregledno znanje svojega domovja in svoje očevine po naravoslovskih in krájevnih, narodopisnih in političnih razmerah; znanje o najvažnejših stvaréh vse Evrope in ostalih delov svetá s posebnim ozirom na tla, kakoršna so kod; razum navadnejših prikazov, rojenih iz podobe, stanja in premikanja naše zemlje. Začetek temu uku je domačega kraja ter njegovega obližja načrtek, kateri se učencem pred očmi polagoma razvija; k temu se počasi dostavlja toliko, da učenec naposled do dobrega ume zemljevid.

Smoter zgodovinskega uka je: vedeti zgodovino domačega kraja, svojega domovja, svoje očevine ter znati najvažnejše dogodke občne povestnice, t. j. tiste, kateri se dotikajo očevinske zgodovine, ali kateri so imenitni človeškemu napredku. Na nižjih stopinjah se ta uk drží beril, a na srednjih se nadaljava posebno v životopisni obliki, tesno zvezan sè zemljeznanskim ukom. Zadnja leta uka naj učitelj glavne stvari prej dobljenega znanja ponavlja, v red spravlja in časoslovno razvršča.

Na konci se učencem razložé najglavnejša načéla domače ustave.

§. 59. Uk v petji ima nálog, glasovni čut buditi, otrokom estetično omiko ter oblaževanje src pospeševati in domorodne misli oživljati. V prvih šolskih letih se je petja vaditi samo po sluhu; posebno je paziti, da se učencu glas razvija in muzični sluh utrjáva. Višje učilnice naj učé peti na podlogi notnega sestava (notensystem.) Nekoliko dobrih ljudskih pesmi, katere po besedah in melodiji tudi pozneje ostanejo v čislú, naj se otroci naučé iz ust prepevati.

§. 60. Telesnim vajam je prvi nálog, pospeševeti, da se v mladini razvija moč, ugičnost in trdnodušje, ljubezen k redu, pogum in up v samega sebe, ter da se čvrsto ohrani telo in duh. Te vaje naj bodo redne in proste s telovadnimi igrami vred, a po zgornjih stopinjah tudi vaje na orodji, ako je orodje pripravljeno. Telesne vaje so razne dečkom in razne dekletom, kakor zahteva sama raznost njih spola.

§. 61. Deželna učilnična oblast razsodi, ali se v okrožje ljudske učilnice privzemó, če jih krajna učilnična oblast želí, tudi še drugi učni predmetje razen prej imenovanih. Taki predmetje bi se smeli učiti samo v preizrednih šolskih urah.

§. 62. Posameznih predmetov nij učiti brez vzajemne zveze mej seboj, nego vsi naj bodo kakor skupno izobraževalo; torej jih je tudi tako razlagati, da se opirajo drug na drugega.

Stanovita učitev (metoda) se ne ukazuje nobenemu predmetu ljudske učilnice.

Okrajnim in deželnim šolskim nadzornikom je paziti, da se učitelji ogibljuje poskušanja s premembami raznih učitev. Privaditi se je učitve, katero je potrdila vednost in dejanska izkušnja ter odóbril okrajni učiteljski zbor.

§. 63. V vsacem okraji naj okrajni učiteljski zbor od časa do časa učni črtež ustanóvi v mejah postavnih vodíl in z ozirom na vodilne črteže deželne učilnične oblasti, kadar jih bode razglasila, ter naj po razredih in razdelkih razkroji učno gradivo, odmenjeno ljudski učilnici. Pri tem poslu je primerno gledati na razne vrste ljudskih učilnic. Sklepi naj se pred okrajno učilnično oblast pokladajo na odobrilo.

Učne črteže šolam vádnicam, spadajočim k učiteljskim izobraževališčem, naj učiteljstvo teh učilnic ustanóvi ter položi pred deželno učilnično oblast na odobrilo.

Vsacemu učitelju je izpolnjevati, kar se tukaj zahteva od vsacega posameznega razreda in razdelka, in učitelj je učilničnim nadzornim oblastim odgovoren, da se razredi in razdelki vodijo po učnem smotru.

Učiteljskim zborom in tudi učilničnim oblastim bodi pred očí, da ti učni smotri, kateri so postavljeni v §§. 51 do 60, veljajo zdaj za najvišje, do kakoršnih se je po občnih ljudskih učilnicah vspénjati, in da se torej smejo v zmislu §. 3 državne postave o ljudskih učilnicah po potrebi znižati, posebno v dvorazrednih in enorazrednih šolah.

§. 64. Po enorazrednih šolah uk mej posamezne ure razdeljuje učitelj, a po večrazrednih učiteljski zbor, in podaje okrajni učilnični oblasti (v šolah vádnicah učiteljskih izobraževališč deželni učilnični oblasti) na odobrilo.

Potrjena razdelitev uka mej posamezne ure naj bode v vsaki šolski sobi na videži.

IX. 0 preskušnjah in spričevalih.

§. 65. Konec vsacega šolskega leta morejo po sprevidnosti krajne učilnične oblasti biti preskušnje, katere imajo samo ta namea, da roditelji zvedó, koliko so se otroci naučili, ter da se na širje po učilnični občini razbujja veselje k šolskemu nauku. Krajna učilnična oblast naj se pogovori s šolskim voditeljem, kako in kdaj bodo javne preskušnje, in o tem poročí okrajni učilnični oblasti, katera preskušnji o pravem času postavi dan in glavarja.

Na šolskih preskušenj mesto ali k njim utegnejo tudi priti šolske svečanosti.

§. 66. Po občnih ljudskih učilnicah se dajó samo odpustna in odhodna spričevala, o katerih je govorjenje v III. oddelku tega šolskega in učnega reda. Dokler je otrokom še dolžnost hoditi v šolo, more se šolsko spričevalo (vsolohodno spričevalo) roditeljem ali nji-

hovim namestnikom dati samo na opravičeno zahtevanje; v tacem spričevalu je izrekoma povedati, zakaj se je dalo.

Vendar je roditeljem ali njihovim namestnikom po štirikrat mej vsakim šolskim letom pismeno poročiti, kako se njih otroci nravno vladajo in učé (šolsko poročilo).

§. 67. V tako šolsko poročilo naj se zapiše sodba, kako učenec hodi v šolo, kako se npravno vlada ter kako napreduje, in sicer z besedami postavljenimi v §. 20.

§. 68. Roditeljem je dolžnost s podpisom potrditi, da so od učitelja prejeli šolsko poročilo. Ako ne bi hoteli, naj učitelj podpore poprosi krajno učilnično oblast.

§. 69. Zasobne učence, dokler so v taki starosti, da jim je v šolo hoditi, sme vsaka javna ljudska učilnica izpraševati, a to samo izimkoma ter na opravičeno zahtevanje njihovih roditeljev ali roditeljskih namestnikov; na spričevalo je njegov namen vselej izrekoma zapisati.

O izpraševalni taksi veljá, kar je v §. 16 določeno.

X. O učilih in samoučilih.

§. 70. Vsaki učilnici je imeti vsa potrebna učila in samoučila. Da se pripravijo, naj se šolski voditelj zglati tistej oblasti, katera je po postavi v to odločena.

§. 71. Vsaki šoli naj se po potrebi dadé vsaj ta učila:

- a) priprava k prvemu uku v čitanji;
- b) razbistrilni pripomočki k prvemu računskemu uku;
- c) podobe h kazalnemu uku;
- d) zémljina krogla (globus);
- e) na steno po en zemljevid vsake izmej obeh okroglih polovic zemlje na ravni ploskvi (planiglobien), po en zemljevid domače dežele, avstrijsko-ogerske države, Evrope in Palestine;
- f) vzorni obrazi k nauku v risanji;
- g) mala zbirka domačih naravskih teles ter najlažjega naravoslovskega orodja;
- h) šolska knjižnica.

§. 72. Vsak učenec naj ima v rokah vsa samoučila, kolikor jih vsacemu razredu ali razdelku posebe odloči okrajni učiteljski zbor.

Razen potrebnih šolskih knjig naj po učiteljevi zapovedi ima vsak otrok svojo pisno deščico ter na poznejših stopinjah uka tudi potrebne pisne in risalne sešítke.

Šolske knjige in druga samoučila so otrokom dolžni kupiti roditelji ali njih namestniki, in če je uboštvo dokazano, tisti, katere sili postava.

XI. O šolah ženskim rokotvorom in umnemu gospodinjstvu.

§. 73. K potrebnim deklíškim učnim predmetom v občnih ljudskih učilnicah spadajo tudi ženski rokotvori in umno gospodinjstvo.

V ta namen je okrajnim učilničnim oblastim po nasvetu krajnih učilničnih oblasti ali po dogovoru z njimi osnovati posebne délovne učilnice v zvezi z ljudskimi ali razločene od njih.

Po samostojnih dekliških učilnicah bodi délovna šola vselej v posebnem šolskem oddelku.

Učiti je razen učnega časa, ljudskim učilnicam v §. 47 odločenega, vsaj po šest mesecev šolskega leta.

§. 74. Število učnih ur na teden ustanovi okrajna učilnična oblast.

§. 75. Nobena učiteljica ne sme ob enem učiti nad 40 deklet. Če jih je več, naj bodo vsporedni razdelki.

§. 76. Okrajna učilnična oblast ukrene, v katerem polletju ljudske učilnice naj se uk prične.

§. 77. Krajna učilnična oblast more, če zahtevajo roditelji ali njih namestniki, délovne šole oprostiti samo take deklice, o katerih se je po njihovih razmerah nadejati, da si potrebni uk drugače pridobodo.

§. 78. V rokotvorni šoli naj se uči:

- plesti in vésti, v razni porabi tega dela;
- šivati, posebno belo tkanino;
- krpati nogavice in tudi vsakovrstno tkanino;
- zaznamovati preobleko;
- urezovati vsako stvar, katera se uči v šoli delati.

Posebno se je ozirati na tisto, kar je v gospodinjstvu najpotrebneje; umételjna dela smejo samo potlej na vrsto priti, kadar so dekleta že dovolj izučena navadnih ženskih del.

Željam roditeljev zaradi dela je samo toliko ustrezati, kolikor se ne zadevajo ob red in šolsko pravilo.

§. 79. Umno gospodinjstvo naj obseza:

- a) uk, iz česa, kakova, kako narejena in po čem je tvarina, katera je v delu;
- b) uk o najvažnejših redilnih stvaréh, o njih kupovanji in rabi;
- c) uk o raznih vrstah in mnogolični rabi rokotvorov;
- d) uk o tistem orodji in pripravah, ki so gospodinjstvu potrebne;
- e) uk o človeškem prebivališči in strežbi bolnikom.

Snov umnega gospodinjstva naj se razdeli po gornjih stopinjah uka.

§. 80. K uku potrebno orodje in tvarino je dekletom s seboj prinesiti. Ako ne prinesó, naj krajna učilnična oblast prime roditelje ali njih namestnike, da pripravijo, česar se pograša. Ako roditelji ali njih namestniki tega ne storé, naj krajna učilnična oblast preskrbi ob njihovih stroških.

Ubožnim deklicam potrebsčino pripravijo tisti, katere véže postava.

§. 81. Krajni učilnični oblasti je na izvoljo dano, da nadzor ženske délovne šole izroči ženskemu odboru domačih občanek.

Temu odboru je potem nálog, da časi pride v učilnico pogledat, in da krajni učilnični oblasti podaje nasvete, kateri bi šoli utegnili biti na korist.

§. 82. Kar se tiče hoje v délovno šolo, odpusta iz nje, ustrahovanja, dolžnosti učiteljic, preskušenj in spričeval, sploh veljajo določbe o ljudskih učilnicah. Kjer je délovna šola združena z ljudsko, naj se udeleži tudi šolske preskušnje ali svečanosti, in o tej priliki naj ženske rokotvore pokaže vsacemu na videž. Tudi spričevala tacih délovnih šol naj se združijo sè spričevali ljudske učilnice.

Končna določba.

§. 83. Obraze k raznim uradnim spisom (zapisoválnikom, razrednikom, imenikom, spričevalom, šolskim poročilom i.t.d.) učilnici načrtava deželna učilnična oblast, katera daje tudi temu potrebna napotila.
